

SAMEN OPLEIDEN EN INCLUSIEF ONDERWIJS

19 november 2020

Steunpunt Passend
Onderwijs

VORAAD

PORAAD

De stem van de ander

Hans Schuman

Hoofddocent aan Hogeschool Utrecht, Seminarium voor Orthopedagogiek

Onderzoeker bij Heliomare

(professionele ondersteuning, begeleiding en zorg aan jongeren en volwassenen met een beperking door revalidatie, arbeidsintegratie en speciaal onderwijs)

- Landelijke Beroepsgroep Interne Begeleiders
- Fontys OSO
- HU - Seminarium voor Orthopedagogiek
- Windesheim OSO

PASSEND ONDERWIJS ZORGLERLINGEN

De Kroevendonk verwijst niet door naar speciaal onderwijs

Ook dit schooljaar zitten er ruim tweeduizend extra leerlingen op speciale scholen. Het plan om meer kinderen die zorg nodig hebben in gewone klassen te houden, komt niet van de grond. Basis-school De Kroevendonk in Roosendaal bewijst dat het wél kan.

Ellen van Gaalen
Roosendaal

Terwijl meester Carlos nog snel iets op het bord schrijft, houdt hij een jongetje vast dat met het hoofd op zijn schouder ligt. Het is de 8-jarige Lars, een leerling met het syndroom van Down. „Af en toe wil hij even knuffelen”, legt meester Carlos uit.

Sinds dit schooljaar zit Lars in groep 4/5 van De Kroevendonk. Met een aangepaste tafel en stoel, aparte lesmethoden en eigen begeleiders, maar hij zit wél in een gewone klas.

Dat kan op de meeste basis- en middelbare scholen nog niet. Die verwijzen juist steeds meer kinderen door naar het speciaal onderwijs, omdat ze hen niet de zorg kunnen geven die ze nodig hebben. Terwijl het totale aantal leerlingen in het reguliere basisonderwijs dit schooljaar is gedaald, kreeg het speciaal (basis)onderwijs er juist leerlingen bij. Na de invoering van de wet Passend onderwijs in 2014/15, waarbij meer kinderen die extra zorg nodig hebben in gewone klassen moeten blijven, kromp het speciaal onderwijs alleen in de eerste twee jaren ietsjes.

Ondersteuning

Op De Kroevendonk peinen ze niet over doorverwijzen. „Als wij ja zeggen tegen een kind, is het ook ja”, zegt directeur-bestuurder Teun Dekker beslist. De basisschool heeft leerlingen met het syndroom van Down, met autisme en met ernstige diabetes. „Eigenlijk wil ik dat zo

hientaantal niet zeggen. Hier zitten gewoon kinderen die onderwijs krijgen met de ondersteuning die ze daarbij nodig hebben. Wij kijken niet naar wat leerlingen niet kunnen, wij kijken naar wat ze wél kunnen.”

De invoering van de wet Passend onderwijs veranderde op deze basisschool helemaal niets. De Kroevendonk besloot al twintig jaar geleden om meer kinderen die wat extra's nodig hebben in de gewone klassen te houden. „Dat ging echt niet van de ene op de andere dag, hoor. Vooral in het begin verwezen we heus nog wel door naar het speciaal onderwijs.

Werkdruk

Maar dat is de afgelopen jaren slechts één keer gebeurd, zegt Dekker. Twee jaar geleden zat er een jongetje in de kleuterklas dat niet sprak en zwakbegaafd was. „Het lukte niet om het juiste onderwijsaanbod te organiseren. Het ging gewoon niet.”

Die ene doorverwijzing voelde toen als een zware belasting. „Ik dacht: er komen mensen uit Duitsland en Vlaanderen bij ons kijken en nu moet ik verwijzen. Maar uiteindelijk kiezen we altijd in het belang van de kinderen.”

In principe staat de school voor alle leerlingen open. Bij een aanvraag buigen de leerkrachten, intern begeleiders, onderwijsassistenten en directie zich meteen over de vraag: wat hebben we nodig om dit kind in de klas te hebben? Dat gaan ze regelen.

Dat geldt ook voor leerlingen die allang op de school zitten. Laatst

Wij kijken niet naar wat leerlingen niet kunnen, wij kijken naar wat ze wél kunnen

—Teun Dekker, directeur De Kroevendonk

kreeg een jongen uit groep 7 een vrij ernstige vorm van diabetes. „Nooit eerder hadden we een leerling met diabetes, dus we hadden er nooit iets mee gedaan”, aldus Dekker. Intern begeleider (ib'er) Katinka Dekker klopte aan bij de diabetesverpleeg-

kundige van een nabijgelegen ziekenhuis. „Die is op school gekomen om ons hele team te informeren over diabetes en wat er in welke situaties moet gebeuren.” Prikken behoorde ook tot de opties, een handeling waarop veel andere scholen afhaken omdat ze die te medisch vinden. Ib'er Dekker: „Er waren een paar mensen die het prikken zagen zitten. We zorgden dat een van hen altijd aanwezig was.” Uiteindelijk bleek het niet eens nodig. De leerling had het prikken snel zelf onder de knie.

Nog een voorbeeld van hoe het op deze school werkt. Er kwam een aanvraag van ouders voor hun 2-jarige zoon, die via een pijpje in zijn hals ademde. „Toen waren er serieuze

twijfels bij leerkrachten. Zij zeiden: nu vraag je ons levensreddende handelingen te verrichten. Wat als er een zandkorrel in dat pijpje komt?” Toch was het niet direct nee. De directeur vond ook bij dit kind dat zijn team moest uitzoeken wat er nodig was om het wél te kunnen toelaten. „Er bleek altijd iemand aanwezig te moeten zijn die in zo'n levensbedreigende situatie kon ingrijpen. Via zijn ouders hadden we dat allemaal geregeld.” Het werd een ja. Uiteindelijk bleken de zorgen onnodig: het gaarte in de luchtpijp was al dicht voordat het jongetje in groep 1 zat.

Uit onderzoek blijkt steeds dat leerkrachten achter de idee van passend onderwijs staan. Maar puntje

bij paaltje zien ze alle zorgvragen in hun klassen als een belangrijke oorzaak van hun werkdruk en klagen ze dat ze hun leerlingen niet allemaal de aandacht kunnen geven die ze nodig hebben.

Verrijking

Hoe anders is de ervaring op De Kroevendonk. „Het is zo mooi om te zien hoe een kind vooruitgaat door onze hulp. Dat levert juist enorm veel werkplezier en energie op”, vindt ib'er Dekker. De leraren hoeven hier niet alles zelf te doen. Er zijn extra onderwijsassistenten, twee intern begeleiders (die nooit als inval-leraar voor de klas hoeven als er een leerkracht ziek is), een taalcoördina-

tor, ambulante begeleiders en specialisten zoals fysiotherapeuten en logopedisten.

Met al die hulp kan hij alle ballen in de lucht houden, beaamt meester Carlos. „Alleen zou ik het niet kunnen, maar het is bij ons goed geregeld.” En dus voelt het voor hem niet als een belasting om een jongetje als Lars in de klas te hebben, maar als een verrijking. „Als hij bijvoorbeeld afgeleid is, lopen andere kinderen naar hem toe om te zeggen dat hij aan het werk moet. Ik ben zo trots als ik dat zie gebeuren.”

Zijn klasgenoten ontfermen zich graag over Lars. Vandaag mag Raha hem voorlezen. Ze kruit lekker dicht naast hem met een boek. Maar

◀ Lars zit op een gewone school, met eigen begeleiders en een aparte lesmethode. FOTOS ARE-NET

EVALUATIE

Het ministerie van Onderwijs evalueert dit jaar de resultaten van de invoering van de wet Passend onderwijs. De ontvredenheid is groot. Het aantal thuiszitters verandert amper, er gaan weer meer kinderen naar speciale scholen en leraren klagen dat ze leerlingen niet voldoende aandacht kunnen geven. Er moet bij iedereen een omslag in het denken komen, stelt het Landelijk Expertisecentrum Speciaal Onderwijs (LECSO). „Wat heeft een kind nodig en wat is dan de beste plek? In Den Haag is te lang gedacht: we laten de verantwoordelijkheid aan de scholen en besturen en het komt wel goed”, constateert voorzitter Wim Ludeke.

Er is een beweging van scholen, gemeenten en deskundigen die proberen de sleutel te vinden om meer kinderen in gewone klassen te krijgen. Op 12 februari spreekt minister Arie Slob op het congres Naar inclusiever onderwijs.

Uit privacyoverwegingen is de naam Lars gefingeerd.

Evaluatie passend onderwijs

Guuske Ledoux
Sietske Waslander
m.m.v. Ton Eimers

Beleidsnota

Evaluatie en verbeteraanpak passend onderwijs

November 2020

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

steeds
inclusiever

onderwijsraad

2006

2016

CONVENTION
ON THE RIGHTS
OF PERSONS
WITH DISABILITIES

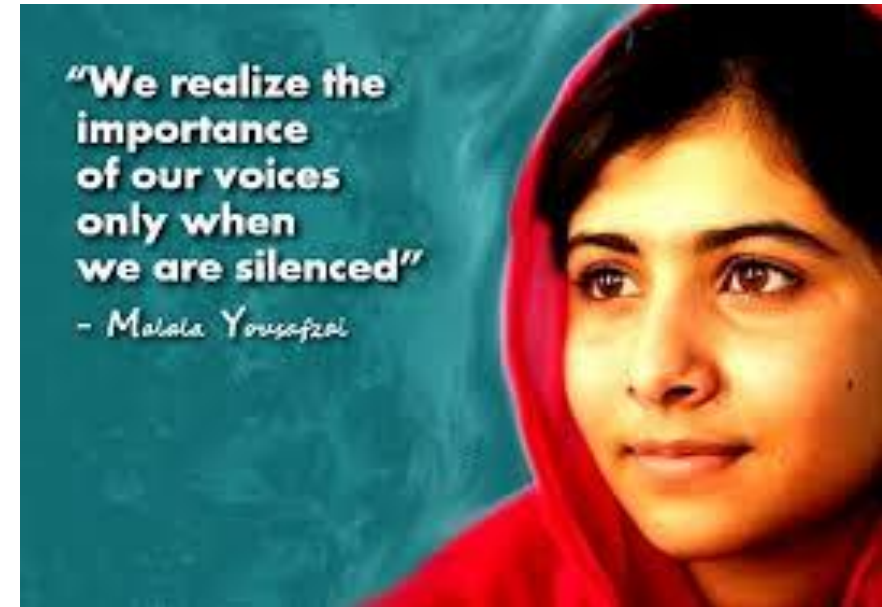
De uitdaging van het vanzelfsprekende: kinderen en hun rechten

Het Kinderrechtenverdrag (1989)

Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (2006)

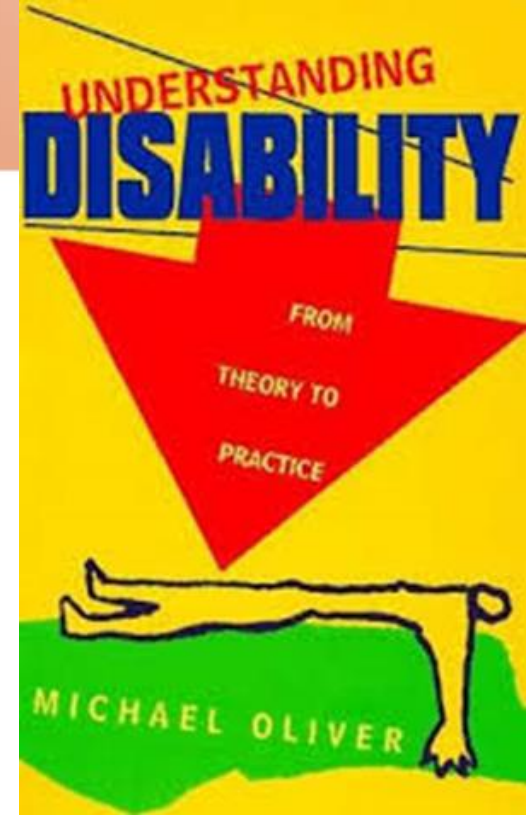
DISABILITY
RIGHTS
ARE
HUMAN
RIGHTS

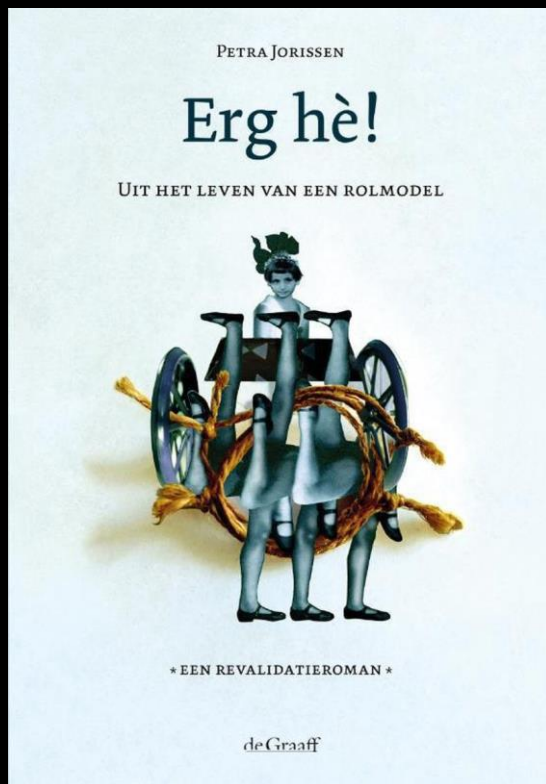

De uitdaging van het vanzelfsprekende

We lopen allemaal het risico weg te glijden in een praktijk die comfortabel, zelfs natuurlijk aanvoelt, maar die in werkelijkheid mensen met een beperking berooft van hun waardigheid, hun recht op het maken van keuzes en, uiteindelijk, de mogelijkheid een rijk en vol leven te leiden.

Bron: Oliver, M. (1996). *Understanding disability. From Theory to research*. Basingstoke: Macmillan Press Ltd.

Het 'VN-verdrag handicap' is twaalf jaar oud, maar **gehandicaptten, fysiek uitgedaagden, invaliden, arbeidsbeperkten, zelfredzame, participerende burgers** of hoe u ons ook wilt noemen, hebben nog steeds nauwelijks kans op een baan

Petra Jorissen, Trouw 24-02-2018

Van het medische model naar het sociale model

De stem van de leerling en eigen regie

Van praten **voor**
via praten **met**
naar luisteren **naar**

Van plannen maken **voor**
via plannen maken **met**
naar plannen maken **door**

Van 'wat is er mis met jou en wat gaan wij daaraan doen' naar 'wat vind jij dat je nodig hebt om het beste uit jezelf te halen en wat werkt bij jou'

Van het probleem bij de leerling en/of ouders neerleggen naar de context in ogenschouw nemen en kritisch de eigen rol, opvattingen en overtuigingen onderzoeken

Ik ben je collega
... als ik de kans krijg

Ik ben je vriendin
... als ik de kans krijg

Nothing about us Without us!

Ik ben je sportmaatje
... als ik de kans krijg

Ik ben je klasgenoot
... als ik de kans krijg

Society disables

NOS

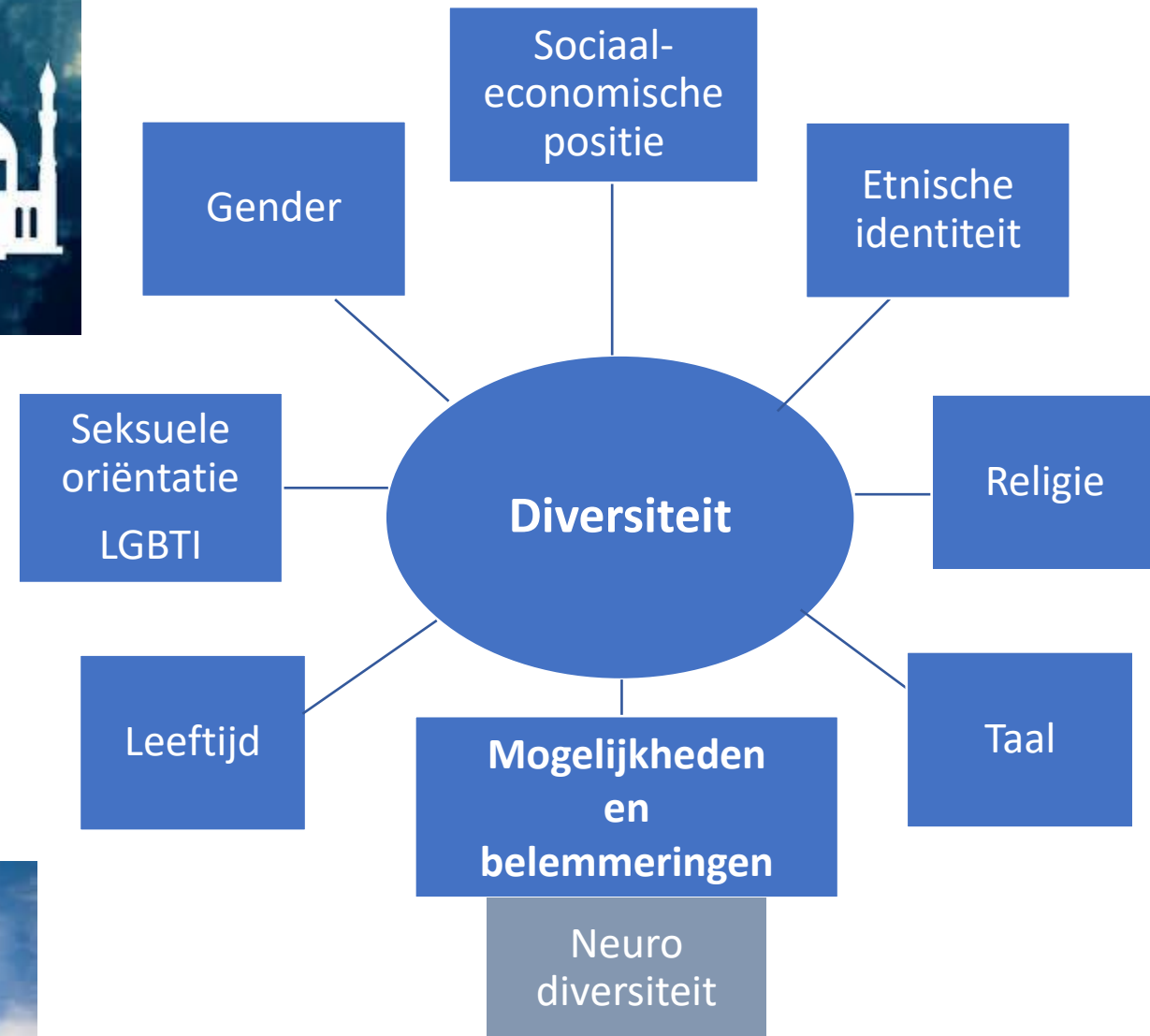
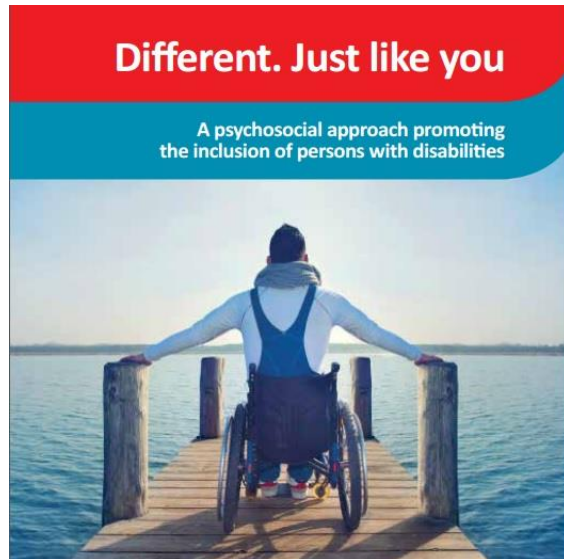
NOS RADIO 1 JOURNAAL

MARIE-CLAIRE LANSER IS
KINDERAMBASSADEUR VAN
STICHTING HET GEHANDICAPTE KIND

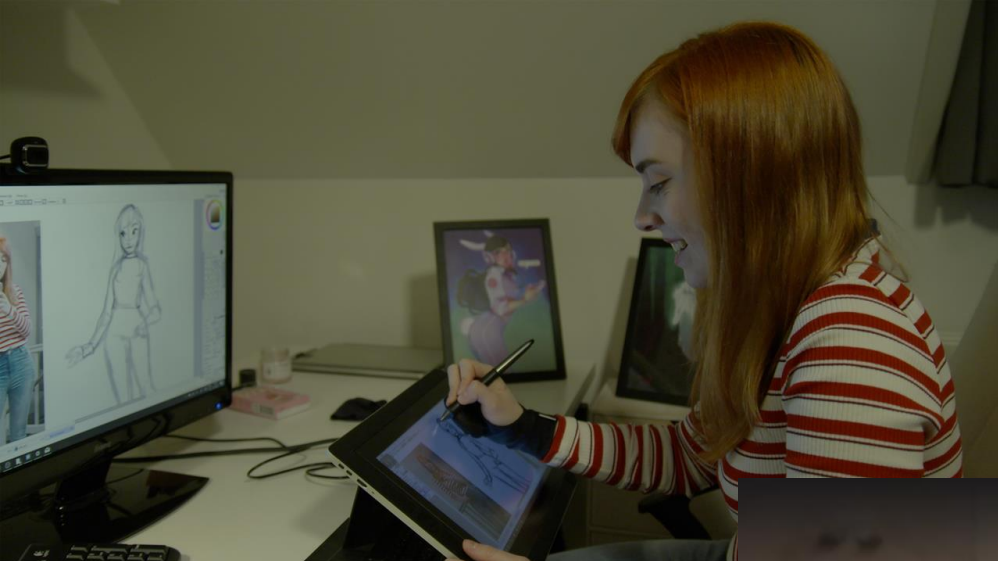
verslag: Jeroen de Jager

Diversiteit en inclusie: complexe begrippen

Diversiteitsvariabelen

Laura Brouwers
Tekentalent

Jeffrey Wijkhuisen
Goochelaar

EO

Talent:
Autisme

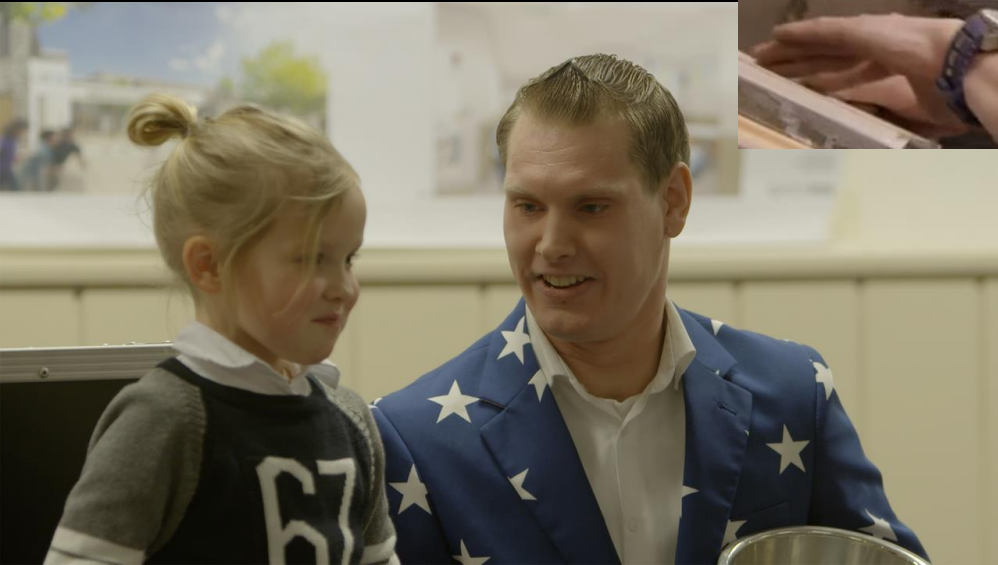

Joep Tiernego
Topvolleyballer

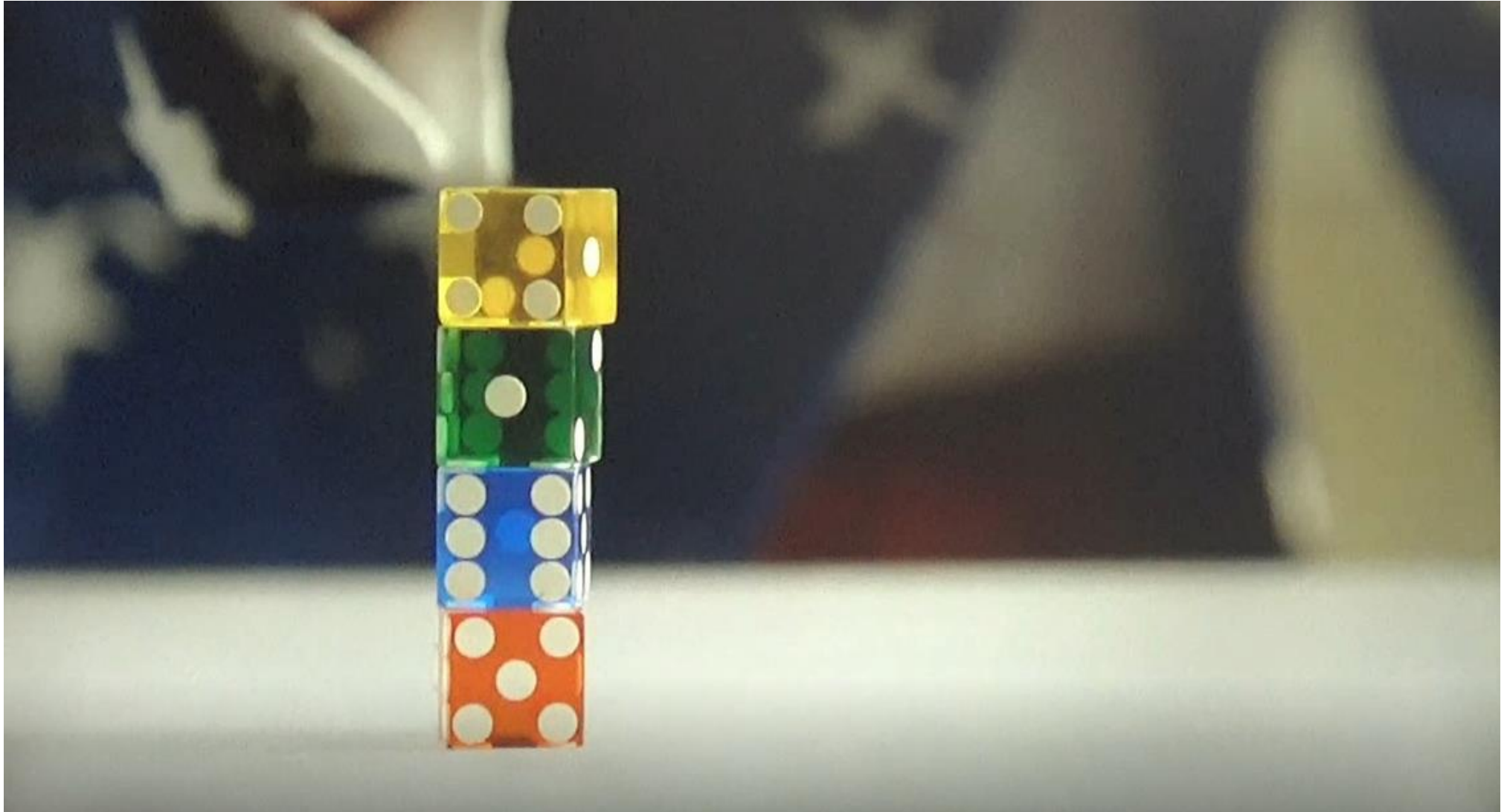
Frank van der Goot
Forensisch patholoog
Doden liegen niet

Ariën van Oord
Scharen- en
messenslijper

De professionele dialoog

- Wat hebben onze leerlingen van ons nodig om nu en later te kunnen functioneren en participeren in een democratische en rechtvaardige samenleving gekenmerkt door een steeds groter wordende diversiteit?
- Hoe waarderen we diversiteit bij ons op school?
- Hoe gaan we om met diversiteit en wat merken de leerlingen ervan?
- Hoe zorgen we er samen voor dat iedereen op school, thuis en in de wijk zich gehoord, gezien en gewaardeerd voelt en tot zijn/haar recht komt?

Uiteindelijk gaat het om Inclusief denkende en handelende leraren die de overtuiging hebben dat:

- inclusief onderwijs de beste voorbereiding is op een inclusieve samenleving.
- alle jeugdigen willen en kunnen leren en iets willen bereiken.
- de ervaringskennis van leerlingen en ouders hen kan helpen in hun werk.
- gewicht toekennen aan de stem van jeugdigen en ouders vanzelfsprekend is, ook als het ingewikkeld wordt.
- elke leerling iets kan leren van een andere leerling.
- zij meer bereiken wanneer zij aansluiten op wat leerlingen wel kunnen (hun talenten) en willen (hun aspiraties).
- Het soms nodig is ruimte te maken voor de expertise en inbreng van collega's uit andere disciplines.
- de expertise en visie van deze collega's een aanvulling en een verrijking zijn.

Leerling als lakmoesproef

- Heeft mijn leraar waardering en respect voor de verschillen tussen leerlingen/studenten in de klas?
- Houdt zij hier ook rekening mee?
- Wat zie ik daarvan terug in de klas?
- Waardeert zij alle leerlingen/studenten in dezelfde mate?
- Maakt zij gebruik van die verschillen of ervaart zij die vooral als een probleem?
- Kan elke leerling/student naar vermogen meedoen?
- Geeft mijn leraar het goede voorbeeld hoe om te gaan met elkaar?

De T-shaped
Professional als
opleidingsperspectief
voor de inclusieve
leraar

Generalist

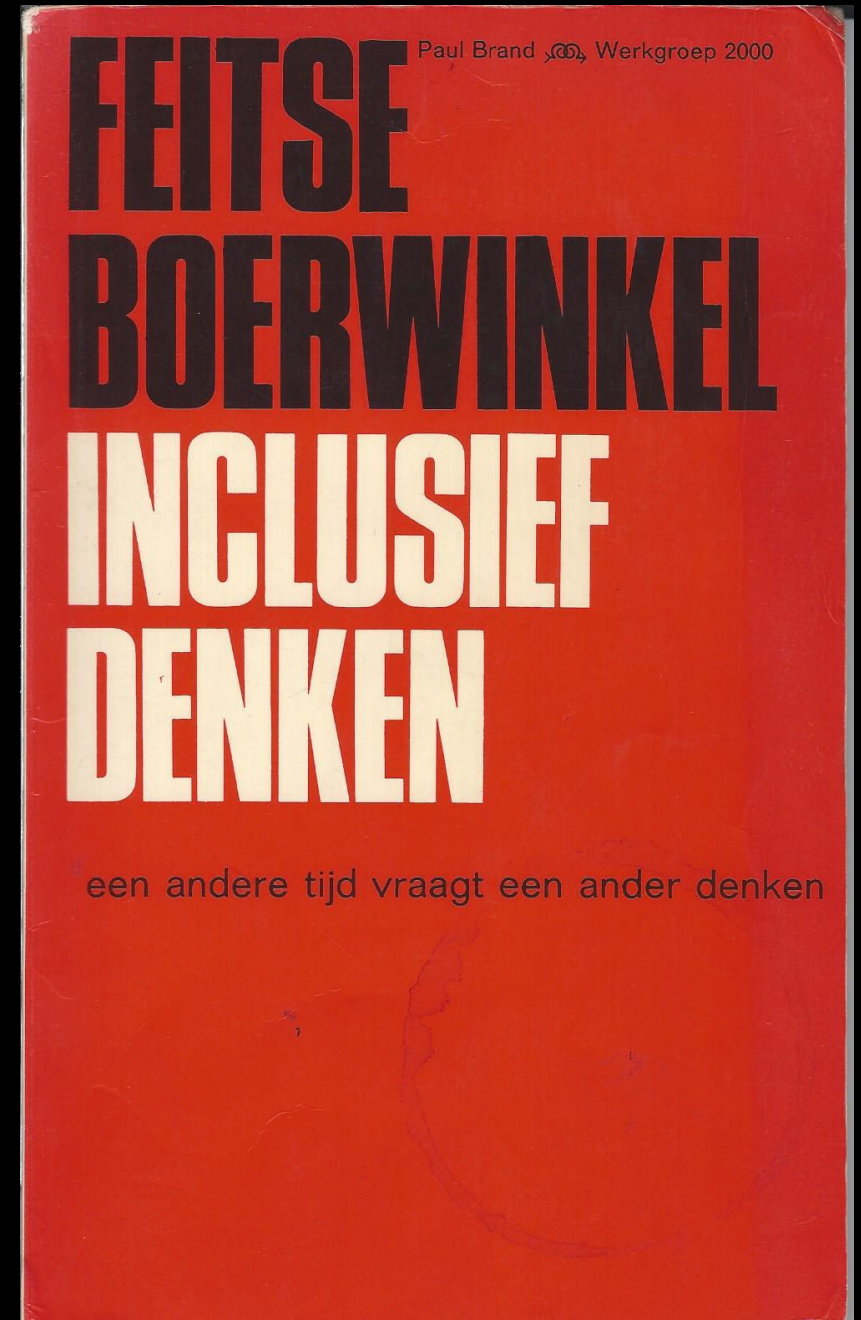
Algemene kennis van andere disciplines,
interprofessioneel samen kunnen werken, meerdere
perspectieven in kunnen nemen, expertise van anderen
zien als aanvullend en waardevol,
communicatievaardigheden

Specialist

Vakspecifieke
competenties
Verdiepte kennis,
vaardigheden en
ervaring
**Inclusieve
attitude**

Als kinderen en jongeren niet tijdens hun schoolperiode goede voorbeelden van inclusief denken en handelen zien, hoe moeten zij zich dan ooit het inclusieve denken en handelen eigen maken, nodig voor een democratische, rechtvaardige en meer inclusieve maatschappij?

Bron: Boerwinkel, F. (1975). Inclusief denken – Een andere tijd vraagt een ander denken. Bussum: Unieboek

IF YOU WANT SOMETHING YOU'VE
NEVER HAD
THEN YOU'VE GOT TO DO
SOMETHING
YOU'VE NEVER DONE.

Bronnen

- Boerwinkel, F. (1975). *Inclusief denken – Een andere tijd vraagt een ander denken*. Bussum: Unieboek
- De Lange, M., Holdorp, J. & Heek, E. (2020). *Casusonderzoek naar succesvolle integrale hulp en samenwerking*. Utrecht: NJI
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020). *Verbeteraanpak passend onderwijs en route naar inclusiever onderwijs*. Kamerbrief 04 november 2020, referentienummer 25992965.
- Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (2020). *Perspectief voor de jeugd*. Kamerbrief 20 maart 2020, kenmerk 1663105-203241-J.
- Schuman, H. (2010). *Inclusief onderwijs – Dilemma's en uitdagingen*: Antwerpen: Garant Uitgevers.
- Schuman, H. (2013). Passend Onderwijs vanuit een internationaal perspectief. In: *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, jrg. 52, nr. 3-4, pp. 155-171.
- Schuman, H. (2018). Naar een inclusieve, positieve pedagogiek. In *Zorgbreed*, 60, jrg. 15, nr. 4, juni/juli/augustus 2018, pp. 26-31.
- Schuman, H. (2018). Bildung en diversiteit: Samen leven en samen leren. In Van Stralen, G. (Red.) (2018) *Bildung Speciaal. Bildungsverhalen uit de praktijk van het (special) onderwijs* (pp. 72-86). Leusden: ISVW Uitgevers.
- Schuman, H. & De Vries, P. (2020). *Passend onderwijs in de praktijk. Kernthema's en casuïstiek*. Utrecht: Perspectief Uitgevers.
- Schuman, H. (2020). Verplichtende verdragen en verschuivende paradigma's. *Sardes Special, Perspectief op inclusief in het onderwijs*, nr. 6, 2020, pp. 34-40.
- UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD), *General comment No. 4 (2016), Article 24: Right to inclusive education*, 2 September 2016, CRPD/C/GC/4, verkrijgbaar via: <http://www.refworld.org/docid/57c977e34.html> [verkregen op 8 maart 2017].
- Verenigde Naties (1989). Internationaal verdrag inzake de rechten van kinderen.
- Verenigde Naties (2006). VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.